

Adnân el-Hatîb, *Muhammed Kürd 'Alî*, Dı-
maşk 1410/1989; a.m.f., "Muhammed Kürd
'Alî", *MMLADm.*, XLIV/1-2 (1969), s. 161-180;
a.m.f., "Muhammed Kürd 'Alî", a.e., LXIV/2
(1989), s. 179-187; R. Hermann, *Kulturkrise
und Konservative Erneuerung: Muhammad
Kurd 'Alî (1876-1953)*, Frankfurt 1990; Muham-
med b. İbrâhim eş-Şeybânî, *Şeyhu'l-bâhişin
Muhammed Kürd 'Alî*, Küveyt 1993; Zekî el-
Mehâsinî, "Muhammed Kürd 'Alî", *el-Kitâb*, XII/
51, Kahire 1953, s. 577-579; M. Kâmil Ayyâd,
"Muhammed Kürd 'Alî", *MMLADm.*, XXXIV/1
(1959), s. 185-191; A. Havemann, "Between Ot-
toman Loyalty and Arab 'Independence' Mu-
hammad Kurd Ali", *Quaderni di Studi Arabi*,
sy. 5-6, Venezia 1987-88, s. 347-356; İsâ Fet-
tüh, "Muhammed Kürd 'Alî", *MMLADm.*, LXIV/
4 (1993), s. 712-725; Ch. Pellat, "Kurd 'Alî", *EP*
(Fr.), V, 440-441.

SÂMÎ ES-SAKKÂR

MUHAMMED b. MAHLED

(bk. İBN MAHLED el-ATTÂR).

MUHAMMED MAHLÛF

(محمد مخلوف)

Muhammed b. Muhammed
b. Ömer Mahlûf el-Münestîr
(ö. 1941)

Mâlikî âlimi, biyografi yazarı.

1280 (1863) yılı dolaylarında Tunus'un
doğu sahilindeki Münestîr (Monastır) şeh-
rinde doğdu. Kur'ân-ı Kerîm'i hifzetti ve
Hüseyin Lâz, Ali Zehre gibi hocalardan
akaid, ferâiz, hesap dersleri aldı. Çeşitli
ilimlere ait temel metinleri ezberledi. Öğ-
renimine dört yıl kadar ara verdikten son-
ra 1882'de gittiği başşehir Tunus'ta Zey-
tûne Camii'nde tahsilini sürdürdü. Mu-
hammed Sâdık b. Hamde, Hasan b. Mu-
hammed Şebîl, Muhammed b. Osman en-
Necâr, Hammûde b. Muhammed Tâc,
Sâlim b. Ömer Bûhâcib, Muhammed Tay-
yib b. Muhammed en-Neyfer, Mahmûd
Bayram, Mahmûd b. Hoca ders aldığı
âlimlerden bazılarıdır. Ayrıca Mehdî el-
Vezzânî, Muhammed b. Ca'fer el-Kettânî
ve Abdülhay el-Kettânî'den icâzet aldı
(*Şeceretü'n-nûr*, I, 460-471). 1890 yılında
Zeytûne Camii'nde akaid, fıkıh ve nahiv
dersleri vermeye başladı. 1895'te müder-
ris olarak Münestîr'e gitti. Aynı yıl Kâbis
(Gabes) şehrinde müftülük ve ardından
kadılık görevlerine getirildi. 1901'de Mü-
nestîr'e kadı ve buradaki büyük camiye
imam-hatip tayin edildi. 1936'da baş-
müftü oldu ve şer'î meclis başkanlığına
getirildi. 15 Haziran 1941 tarihinde vefat
edinceye kadar bu görevlerini sürdürdü.

Eserleri. 1. *Şeceretü'n-nûri'z-zekiyye
fi tabakâti'l-Mâlikîyye*. Mâlikî fuka-
hasının biyografisine dair yazılan eserle-
rin en önemileri olarak Kâdî İyâz, İbn Fer-
hûn ve Ahmed Bâbâ et-Tînbüktî'nin ça-
lışmalarını kaydeden müellif bunlardan
sonuncusunun XI. (XVII.) yüzyılın başları-
na kadar geldiğini, daha sonra yetişen
ulemâ hakkında bir kitap yazılmadığı için
bu eserini anılan çalışmalara bir zeyil ola-
rak telif ettiğini belirtir. Tarih, coğrafya,
isnad, Kur'an'ın cem'i, kurrâ-i seb'a, fu-
kahâ-i seb'a, hadis kaynakları, *Kütüb-i
Sitte* imamları, müctehid imamlar, ehl-i
hadîs ve ehl-i re'y hakkında bilgilerin yer
aldığı bir mukaddime ile başlayan kitap
yirmi yedi tabaka halinde bir ana bölüm
(maksad), eserde geçen fehreselerle ilgili
kısa bir bölüm, hadis ilimleri ve kaynak-
larına dair çeşitli bilgilerin yer aldığı bir
hâtime, Hulefâ-yi Râşidîn'in fütuhâtı ve
İfrîkiye emîrleri hakkında bir tetimme ile
müellifin memleketi Tunus ve Münestîr'le
ilgili bir bölümle sona ermektedir. Esas
bölüm Hz. Peygamber'le başlamakta,
ashabın önde gelenleri, tâbiîn imamları,
İmam Mâlik ve diğer ulemâ tabakaları ile
devam etmekte, her tabaka kendi içinde
memleketlere göre tasnif edilmektedir.
Başlangıçtan XX. yüzyıla kadar tanınmış
bütün Mâlikî ulemâsını kapsamaması ve
özellikle son dönem âlimlerine dair ilk el-
den bilgi vermesi bakımından önem taşı-
yan eser Kahire'de yayımlanmış (I-II, 1349-
1350), daha sonra birçok ofset baskısı ya-
pılmıştır. 2. *Mevâhibü'r-rahîm fi menâ-
kıbi Mevlânâ eş-Şeyh Sîdî 'Abdisse-
lâm b. Selîm*. Arûsiyye tarikatı şeyhlerin-
den Abdüsselâm el-Esmer'in hayatına da-
irdir. Müellif, Esmer'in *el-Envârü's-se-
niyye fi esânîdi't-tarîkati'l-'Arûsiyye*
adlı eserindeki tarikat silsilesine zeyil ola-
rak ona ulaşan kendi silsilesini de ekledi-
ği bu kitabını şeyhin müridlerinden Kerî-
müddin Abdülkerîm b. Nâsirüddîn el-
Bermûnî'nin *Ravzatü'l-ehzâr ve mün-
yetü's-sâdâti'l-ebâr fi menâkıbi şâhi-
bi't-Târ*'ından ihtisar ettiği için eser *Ten-
kîhu Ravzati'l-ehzâr ve münyeti's-sâ-
dâti'l-ebâr fi menâkıbi Sîdî 'Abdisse-
lâm el-Esmer* adıyla da anılır (Tunus 1325;
Kahire 1386/1966). 3. *el-Mâzeriyye* (Se-
fâkus 1356). Münestîr'de hastahane kul-
rulması vesilesiyle kaleme alınan kitap,
İbn Ebû Usaybia'nın *'Uyünü'l-enbâ' fi
tabakâti'l-e'tebbâ'* adlı eserinden derle-
nen tıp tarihine dair mâlûmatı ve tanın-
mış tabiplerin biyografilerini ihtiva et-
mektedir. Kitaba bu ad Münestîr'de med-
fun olan Kuzey Afrikalı Mâlikî âlimi Mâ-

zerî'den dolayı verilmiştir. Muhammed
Mahlûf'un ayrıca, hocalarından Sâlim b.
Ömer Bûhâcib'in biyografisine dair bir ri-
sâlesiyle, *el-Muvaftâ'*da senedindeki son
râvi ile Hz. Peygamber arasında iki kişi
bulunan (sünâf) kırk hadis (bu hadisler
için bk. *Şeceretü'n-nûr*, I, 48-52; II, 204-
210) şerhine dair bir eseri olduğu kayde-
dilmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Mahlûf, *Şeceretü'n-nûr*, I, 1-5, 48-52, 417-
447, 460-471; II, 197, 204-210; Ahmed Abdes-
selem, *Les historiens tunisiens*, Tunus 1973, s.
27; A. H. Green, *The Tunisian Ulama 1873-
1915*, Leiden 1978, s. 302, 304; Abdülhay el-
Kettânî, *Fihrisü'l-fehâris*, I, 206; Ziriklî, *el-A'lâm
(Fethullah)*, IV, 57; VII, 82; Mahfûz, *Terâcimü'l-
mü'ellifîn*, IV, 257-262; F. de Jong, "al-Asmar",
EP Suppl. (Ing.), s. 93; İrfan Gündüz, "Abdüsse-
lâm el-Esmer", *DİA*, I, 301.

AHMET ÖZEL

MUHAMMED b. MAHMÛD

(محمد بن محمود)

Ebû Şücâ' es-Sultânü'l-a'zam
Gıyâsü'd-dünyâ ve'd-dîn Muhammed
b. Mahmûd b. Muhammed Tapar
b. Melikşâh es-Selcûkî
(ö. 554/1159)

Irak Selçuklu hükümdarı
(1153-1159).

Rebülâhîr 522'de (Nisan 1128) doğdu.
Sultan Mahmûd b. Muhammed Tapar'ın
oğludur. Çocuk yaşta kardeşi Melikşâh ile
birlikte, atabeg unvanıyla bu iki kardeş
adına Fars bölgesini yöneten ve onlara
dayanarak Sultan Mes'ûd b. Muhammed
Tapar'a karşı isyanlar çıkaran Boz-aba-
nın (Boz-apa) denetimine girdi. Boz-aba,
540'ta (1145) Sultan Mesud'a karşı Arrân
ve bazı Azerbaycan yörelerinin hâkimi
Çavlı Candar ile bir antlaşma yaptı. Buna
göre Boz-aba, Çavlı istediği takdirde Me-
lik Muhammed'i ona götürecekti. İki yıl
sonra müttelikleri Emîr Abdurrahman b.
Togayürek ile Emîr Abbas'ın öldürüldüğün-
ü duyan Boz-aba, Muhammed ve Me-
likşâh'ı, bir rivayete göre ise yalnız Mu-
hammed'i İsfahan'da tahta oturttu. Ar-
dından onlarla birlikte Hemedan üzerine
yürüdü. Hemedan yakınlarındaki Karate-
gin çayırında yapılan savaşta Boz-aba'n-
ın Sultan Mesud'a yenilip öldürülmesi
üzerine iki kardeş savaş meydanından
uzaklaştı (542/1147). Bu olaydan sonra
Sultan Mesud yeğeni Muhammed'i çağı-
rarak kızıyla evlendirdi ve veliaht ilân edip
Hûzistan'a tayin etti. Ertesi yıl Sultan Me-
sud'a itaatten ayrılmış olan Şemseddin
İldeniz, Kaymaz, Korkut, Torumtay gibi